

Bir Sosyal Değişim Aracı Olarak Eylem Araştırması

Action Research as a Tool for Social Change

Pınar Kütük Yılmaz

ÖZ

Eylem araştırması, bir sosyal sistem hakkında derinlemesine bilgi üretmeyi ve aynı zamanda o sistemi dönüştürmeyi amaçlayan dinamik bir yaklaşımdır. Kurt Lewin'in 1940'lı yıllardaki çalışmalarından temel alan bu yöntem, seksen yıllık süreçte eğitimden sağlığa, topluluk geliştirmeden organizasyonel değişime kadar pek çok farklı disiplinde kendine yer bulmuştur. Geleneksel araştırma yöntemlerinden farklı olarak eylem araştırması, araştırmacı ile katılımcılar arasında yatay bir iş birliği kurarak akademik bilgi ile gündelik yaşam deneyimini sentezler. Bu çalışma, eylem araştırmasının temel özelliklerini, teorik temellerini ve uygulama basamaklarını bir sosyal değişim aracı olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Makale kapsamında; eylem araştırmasının katılımcı, demokratik ve statükoyu sorgulayan doğası ele alınırken; odak noktasının belirlenmesi, keşif süreci, eylem planı oluşturma, veri toplama ve analiz aşamaları detaylandırılmaktadır. Sonuç olarak eylem araştırması, sadece mevcut durumu betimlemekle kalmayıp yerel düzeyde somut çözümler üreterek sosyal adaleti ve toplumsal dönüşümü teşvik eden güçlü bir metodolojik çerçeve sunmaktadır

Anahtar kelimeler: Eylem Araştırması, Sosyal Değişim, Sosyal Hizmet, Katılımlı Araştırma

ABSTRACT

Action research is a dynamic approach that aims to produce in-depth knowledge about a social system while simultaneously transforming it. With its origins dating back to Kurt Lewin's work in the 1940s, this method has found a place in many different disciplines, from education to health, community development to organizational change, over an eighty-year period. This study aims to examine the fundamental characteristics, theoretical foundations, and implementation steps of action research as a tool for social change. Within the scope of the article, the participatory, democratic, and status quo-questioning nature of action research is addressed, while the stages of identifying a focus area, the reconnaissance process, developing an action plan, data collection, and analysis are detailed. Unlike traditional research methods, action research synthesizes academic knowledge with everyday life experience by establishing a horizontal collaboration between the researcher and participants. Consequently, action research does not merely describe the current situation but offers a powerful methodological framework that encourages social justice and social transformation by producing concrete solutions at the local level.

Keywords: Action Research, Social Change, Social Work, Participatory Research

Giriş

Eylem araştırması, bir sosyal sistem hakkında bilgi üretmeyi ve aynı zamanda onu değiştirmeyi amaçlar (Meyer, 2004). 1900'lerin başlarından itibaren eylem araştırmasının kullanıldığı örnekler görülmektedir. Ancak, eylem araştırması kavramını ilk kez kullanan ve bir sosyal psikolog olan Kurt Lewin (Taylor, 1994) eylem araştırmasının isim "babası" olarak görülür (Kemmis, McTaggart ve Nixon,

¹ Dr. Öğretim Üyesi- Yalova Üniversitesi, İTBF/ Sosyal Hizmet, Yalova, Türkiye, pinarkutuk@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-1456-7465

2014). İlk kez 1946 yılında, “Eylem Araştırması ve Azınlık Problemleri” isimli makalesi ile “eylem araştırması” kelimesini ortaya atmıştır. Bundan kısa süre sonra ise, eğitim alanında ilk kez Stephen Corey (1954) isimli araştırmacı eylem araştırmasını kullanmıştır (Kemmis ve McTaggart, 2005). Corey’e göre eylem araştırmasının amacı günlük hayatımızda değişiklikler sağlamasıdır. Bu çalışmada bir yaklaşım olan eylem araştırmasının sosyal değişim için nasıl kullanıldığı incelenecektir.

1. Eylem Araştırmasının Tanımı ve Teorik Temelleri

Eylem araştırması bir araştırma yöntemi olmaktan ziyade araştırma için kullanılan farklı bir yaklaşımdır. Kurt Lewin’in (1946) çalışmalarıyla doğmuş olduğu kabul edilen eylem araştırması seksen yıllık tarihinde farklı tanımlamalara ve kullanım biçimlerine dönüşmüştür. Kemmis ve McTaggart (1988) tarafından eylem araştırması şu şekilde tanımlanmıştır:

“Sosyal ortamlarda bulunan katılımcılar tarafından, kendi sosyal veya eğitimsel uygulamalarının rasyonelliğini ve adaletini geliştirmek, ayrıca bu uygulamaları ve bu uygulamaların gerçekleştirildiği durumları daha iyi anlamak amacıyla yürütülen, kolektif bir öz-yansıtıcı sorgulama biçimidir.”

Eylem araştırması, araştırılmak istenen problemin tanımlanması, bu problemi ortadan kaldırmak için eylemler planlanması, bu eylemlerin uygulandıktan sonra ne kadar işe yaradığının görülebilmesini içeren bir araştırma modelidir. İlk başlarda daha çok grup ilişkileri alanında kullanılmıştır (Bargal, 2008). Geçtiğimiz yarım yüzyılda ise özellikle eğitim alanında olmak üzere pek çok araştırma alanında yerini almıştır. İlk başlarda Kurt Lewin, John Dewey ve Jean Piaget’nin çalışmalarından etkilenen bir yetişkin eğitim programına dönüşmüştür. Bir eylem araştırma biçimi olan katılımcı eylem araştırması ise William Foote Whyte’in çalışmaları sonucu geliştirilmiştir (Glassman, Erdem ve Bartholomew, 2013) ve sosyal araştırma alanlarında oldukça sık kullanılmaktadır.

1940’li yıllarda pozitivist yaklaşım hâkim olduğundan eylem araştırması bu yıllarda çok da hızlı bir şekilde yayılmadı. Günümüze gelene kadar farklı isimler alan eylem araştırmasının son dalgası ise sosyal hareketler bağlamında ve Paulo Freire’den etkilenerek meydana gelmiştir (Kemmis ve McTaggart, 2005). Sosyal araştırma, gücünün ve varlıklı olanın konumunu güçlendiren bir fonksiyona sahip olmakla eleştirilmekteydi (Kemmis ve McTaggart, 2005). Oysa, Bogdan ve Biklen’e (2007) göre, hayatın içindeki insanlar da araştırma yapabilir ve bu araştırma uygulamalı, kendi önem verdikleri konular üzerinde ve sosyal değişim odaklı olabilirdi.

Literatüre baktığımızda, eylem araştırmasının grup dinamiklerinden organizasyonel değişime, topluluk geliştirmeden eğitimde iyileştirmeye farklı alanlarda kullanımına rastlamak mümkündür (Meyer, 2004). Farklı disiplinlerin yöntemsel olarak farklılaşan ihtiyaç ve tartışmalarına bağlı olarak literatürde birbirinden farklı eylem araştırması türlerine rastlanmaktadır. Hart ve Bond (1995) 4 farklı eylem araştırma biçimi ileri sürmüştür: deneysel, örgütsel, profesyonelleştirici ve güçlendirici. Bunlardan

güçlendirici olarak nitelendirilen eylem araştırması topluluk geliştirme yaklaşımlarıyla ilişkili olandır ve dezavantajlı gruplarla çalışırken kullanılır (Meyer, 2004).

Eylem araştırması diğer pek çok farklı isimlerle de anılmaktadır. Bunlar; katılımlı eylem araştırması, işbirlikçi eylem araştırması, eleştirel eylem araştırması, özgürlükçü eylem araştırması, eylem öğrenme, bağlamsal eylem araştırmasıdır (Kemmis ve McTaggart, 2005). Bu farklı biçimlerin kimi daha çok aktivizm ve sosyal hareketlerle ilişkili iken bazıları ise daha çok nitel sosyal araştırmalarla ilişkilidir (Pettit, 2010). Hepsinin odak noktası ise yaparak öğrenme ve bunun sonucunda gelen dönüşümdür. Bu süreç, bir grup insan tarafından bulunan bir problem, bu problemi ortadan kaldırmak için yapılan eylemler, bunların sonucunda edinilen değişimin gözlenmesi, sonuçtan memnun kalınmaz ise yeniden eyleme geçmek şeklinde ilerler. Daha geleneksel ortamlarda bile bulguların niteliğini arttırmak için eylem araştırması yöntemleri kullanılabilir (Pettit, 2010). Bununla birlikte, eylem araştırmaları yerel bazda gerçekleştirilir, veriler kendine özgü ve bağlamsaldır.

2. Eylem Araştırmasının Temel Özellikleri

Eylem araştırmasının tanımlarında üç temel öge ortak olarak öne çıkmaktadır: katılımlı oluşu, demokratik oluşu ve sosyal bilim ile sosyal değişime eş zamanlı katkısı (Meyer, 2004). Eylem araştırmasının temeli katılımlı doğasına dayanır. Sosyal sorunların etkili bir şekilde çözülebilmesi için sorundan etkilenen yerel toplumun katılımı hayatidir (Greenwood ve Levin, 2007). Geleneksel yöntemlerden farklı olarak eylem araştırmasında araştırmacı ve katılımcı pozisyonunda olan grup, topluluk, örgüt veya üyeler araştırma boyunca iş birliği yaparak ilerlerler. Hem araştırmacı hem katılımcılar sürece birçok bilgi ve eylem yoluyla katkı sağlarlar (Greenwood ve Levin, 2007). Değişim sadece uygulamada değil bilgi ve politika üretme sürecinde de alternatif bir biçimde ortaya konmaya çalışılır. Bu ise eylem araştırması yapan araştırmacının güç ve katılımı etkileyebilecek çeşitli dinamikleri göz önünde tutmasını sağlayacak becerilere sahip olmasını gerektirir (Pettit, 2010).

Katılımcıların değişim ihtiyacını algılaması ve bunun için harekete geçmeye istekli olması gerekir. Eylem araştırmacısı ise değişim için yukardan değil içerden bilgiyle, katılımcıların dahilyle gerçekleştiğinde daha etkili olduğunu düşünürler (Meyer, 2004). Bogdan ve Biklen (2007) tarafından vurgulandığı üzere, araştırma yapmak yalnızca akademisyenlerin tekelinde değildir; bireyler kendi hayatlarını ilgilendiren meselelerde sosyal değişimi hedefleyen uygulamalı çalışmalar yürütebilirler. Eylem araştırmasının çıkış noktası, insanların kendi yaşam alanlarına ve deneyimlerine dair sahip oldukları derinlemesine bilginin son derece kıymetli olduğu varsayımdır. Greenwood ve Levin (2007), akademik bilgidен farklılaşan bu gündelik bilgeliğin kişilerin yaşamışlıklarında ve pratiklerinde saklı olduğunu belirtir. Bu bağlamda eylem araştırması, teorik akademik bilgi ile bu pratik gündelik bilgi arasında güçlü bir bağ kurmayı amaçlar. Swantz (2008) ise araştırmanın hayatın doğal akışından koparılmaması gerektiğini savunarak, katılımcı ve iletişim odaklı bu yaklaşımın bilginin sadece belirli bir grubun elinde kalmasını engelleyen demokratikleştirici gücüne dikkat çeker.

Eylem araştırmasının demokratik yapısı, sadece bir katılım yönteminden ibaret olmayıp mevcut hiyerarşileri sarsan ve güç dengesini katılımcılar lehine değiştiren bir işleyişe sahip olmasıyla açıklanabilir. Greenwood ve Levin (2007) tarafından vurgulandığı üzere, katılım tek başına demokratikleşmeyi garantilemez; asıl önemli olan, bu sürecin sürdürülebilir bir güç paylaşımıyla desteklenmesidir. Bununla beraber katılım bir *miktar* gibi düşünülemez ve ölçülemez, daha çok bir süreç olarak görülmelidir. Daha geniş sosyal ve politik iklimden etkilenen bir süreçtir. Meyer (2004) ise bu süreci, hizmet sunan ve alan tarafların araştırma nesnesi olmaktan çıkıp tüm aşamalarda söz sahibi olan aktif özneler haline gelmesi olarak tanımlar. Bu modelde araştırmacı, her şeyi bilen bir otorite figürü değil, akademik bilgi ile yerel deneyimi harmanlayan bir kolaylaştırıcı rolündedir.

Son olarak eylem araştırmasının temel özelliklerinden bir diğeri de sosyal bilimlere ve sosyal değişime eş zamanlı katkısıdır. Lykes ve Mallona'nın (2008) belirttiği gibi akademisyenler, katılımcı eylem araştırmaları sayesinde bilgiyi sadece öğrenmek için değil, halkla iş birliği yaparak toplumu temelden değiştirmek için kullanırlar. Eylem araştırması, teorik bilgi üretimi ile pratik uygulama arasındaki uçurumu kapatan çift yönlü bir süreçtir. Bu yaklaşımın en temel ayırt edici özelliği, akademik veri üretimi ile sınırlı kalmayıp bunu yaparken sosyal değişim için de somut katkı sağlamasıdır.

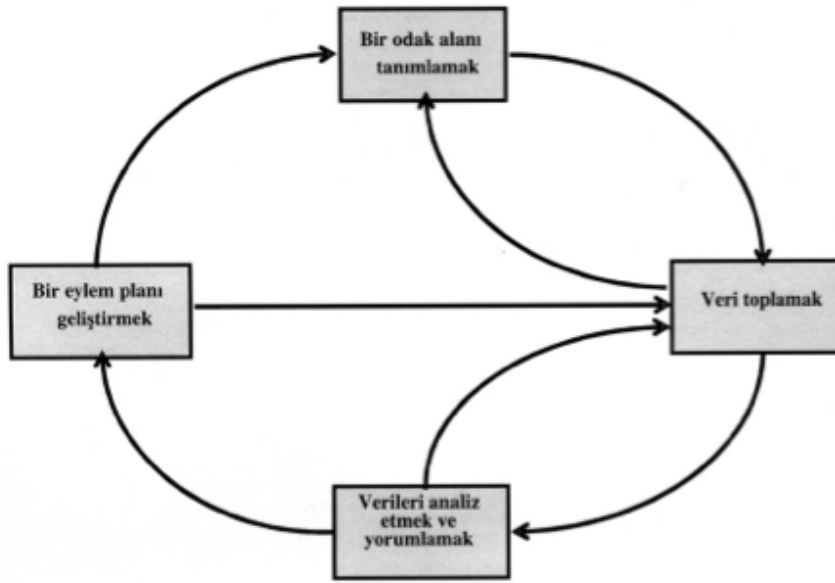
Araştırmacı, sosyal bilimlerdeki pek çok farklı veri toplama yöntemi ile verileri elde edebilir. Nitel araştırmada veri üçgenlemesi olarak isim bulan bu yaklaşımla, farklı veri setlerinden gelen zengin bir içerik oluşturulur. Gustavsen, Hansson, ve Qvale (2008) eylem araştırmasının en önemli avantajı olarak vurguladığı özelliği uygulamalar yaratmasıdır. Buna göre sözlerle yetinmeyen eylem araştırması gerçekliğin kendisini yansıtan uygulama biçimlerini ortaya koyar. Geleneksel araştırmalardan farklı olarak, eylem araştırmasında, araştırmacının sonucunun uygulayıcı ile doğrudan paylaşımı söz konusudur. Bu şekilde araştırma sonucu hemen kullanılabilir, uygulamaları dönüştürmek için sahaya ışık tutabilir. Araştırma raporu, yerel okul, topluluk, kurum ve personeli ile paylaşılır. Dolayısıyla eylem araştırması yapan kişiler, bilimsel dergilerde yayın yapmaktan çok, değişimi teşvik edebilen kişilerle bilgiyi yerel olarak paylaşmak ile daha fazla ilgilidirler.

Greenwood ve Levin (2007), literatürde eylem araştırmasının nitel bir yöntem olduğuna dair bir yanlış anlaşılma olduğundan da bahseder. Bununla birlikte bir eylem araştırmasında ihtiyaca göre, nitel, nicel veya karma yöntemlerin her biri tek başına veya birlikte kullanılabilir. Kültürel olarak inşa edilmiş durumlar incelenecekse uygun nitel yöntemler seçilecekken, eğer veri örnekleme yoluyla elde edilebilecekse nicel yöntemler kullanılacaktır. Bazen de sosyal sorunu ele almak için çok yönlü görüşmeler, belge analizleri ve büyük veri kullanımını gerekebilir. Bu durumda ise karma yöntemlere başvurmak uygun olacaktır. Koşullar ve yöntem her ne olursa olsun eylem araştırmasında katılımcıların da bu yöntemleri öğrenmeleri ve uygulamaları da gerekmektedir (Greenwood ve Levin, 2007).

3. Eylem Araştırmasında Basamaklar

Bir yöntem olmaktan ziyade bir yaklaşım (Meyer, 2004) olan eylem araştırması dinamik ve esnek bir süreçtir, bundan dolayı tam olarak net bir tasarı ortaya koymak zordur. Reason ve Bradbury (2008) eylem araştırmasının, uzun bir zaman dilimine yayılabileceğini, bir araştırma projesi olmaktan ziyade kimi zaman on yıllar boyu süren bir sosyal hareket olduğunu dile getirir. Bununla beraber, bir eylem araştırması yaparken takip edilecek adımları tanımlamak mümkündür (Creswell, 2012).

Uygulamalı bir eylem araştırması için pek çok model geliştirilmiştir. Bunlardan en yaygın karşımıza çıkan Mill'in diyalektik eylem araştırması sarmalıdır (bkz. Şekil 1.) (Creswell, 2012; Costello, 2003).

Şekil 1. Mill'in Diyalektik Eylem Araştırması Sarmalı

Bir eylem araştırmasını başlatan soru çoğunlukla kulağa şöyle gelir: ‘Bu durumu nasıl iyileştirebiliriz?’ (Reason ve Bradbury, 2008). Eylem araştırmasında atılacak ilk adım uygulamalı bir odak noktası belirlemektir. Bu bizim ya da yaşadığımız toplumdaki birilerinin hayatını ilgilendiren bir problem, konu ya da mesele olabilir (Creswell, 2012). Bu odak uygulayacağımız eylem araştırmasını tanımlayacak ve şekillendirecektir. Bu konu araştırmacı tarafından zaten belirlenmiş olabileceği gibi (Goodnough, 2011), süreç başladıktan sonra iş birliği ile katılımcılar tarafından da belirlenebilir. Taylor (1994) seçilen konuya karşı tutkulu olmamızın araştırmayı yürütmede bize kolaylık sağlayacağını vurgulamaktadır.

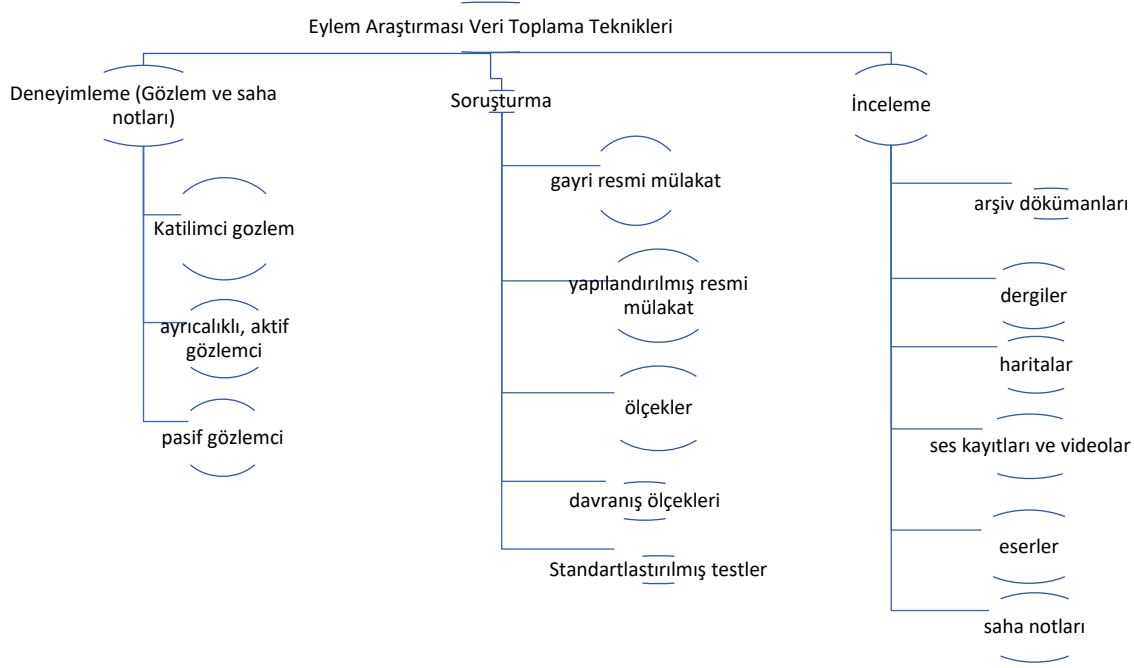
Araştırma konusu ya da odak noktası seçme işini kolaylaştıracak bazı sorular vardır. Eylem araştırmacıları mikro ya da makro konulara eğilerek, olaylara ya da fenomenlere odaklanabilirler. Örneğin: yalnızca belli bir öğrencinin ihtiyaçlarını belirlemek, müfredattaki bir alana odaklanmak, sosyal meseleleri ele almak eylem araştırmasının odak noktası olarak seçilebilir (Goodnough, 2011). Bu aşamada problem ve bağlamı tanımlanacaktır (Meyer, 2004).

Bir odak noktası seçtikten sonra konuyla ilgili kendi bilgi, uygulama ve inançlarımızdan daha fazlasını öğrenmek önemlidir. Bu noktada kendi bildiklerimiz üzerine derinlemesine düşünürken, alan yazında neler olduğuna bakmak gerekir. Bu sürece eylem araştırmasında *keşif* (Goodnough, 2011; Kemmis ve ark., 2014) adı verilir. Bununla birlikte diğer uzmanların (akademisyen, öğretmen ve yöneticiler) seçtiğiniz odak noktası ile ilgili bilgilerine başvurmak da önemlidir. Eleştirel bir bakış açısıyla eylem araştırmacı kendi uygulamaları ile var olan teorik ve ampirik bilgileri birleştirmeyi hedeflemelidir (Costello, 2003; Goodnough, 2011).

Keşif süreci tamamlandıktan sonra ise araştırma sorusu oluşturulur. Eylem araştırmasında araştırma sorusu var olan problemin içinden çıkar (Taylor, 1994). Burada araştırmacının amacını yansıtan açık uçlu sorular yazılabilir. Sorular oluşturulurken araştırmanın olası/ beklenen çıktıları ifade edilir (Goodnough, 2011). Örneğin: “Kavram haritalama yöntemini ilköğretim fen bilgisi dersinde öğretme ve öğrenmeyi iyileştirmek için nasıl kullanabiliriz?” ya da “okullarda Dönüştürücü iklim değişikliği eğitimi nasıl uygulanır?” (Leite, 2025). Soruları böyle geniş ifade ettikten sonra spesifik sorular da üretilebilir. Araştırma soruları oluşturulduktan sonra, araştırmada sistematik bir şekilde ilerlemek için bir *eylem planı* oluşturmak bir sonraki basamak olmalıdır. Bu da bize odaklandığımız konu ve araştırma sorularımızla ilgili problem çözme sürecini ele almamızı sağlar (Goodnough, 2011).

Eylem planında, yapılacak müdahale tanımlanır, eylem araştırma grubu tanımlanır, zaman çizelgesi oluşturulur, kaynaklar göz önünde bulundurulur. Bazı öğeler süreç içinde yeniden gözden geçirip düzenlemeyi gerektirebilir. Müdahalenin tanımlanması, araştırma sorumuza cevap bulacağımız eylem araştırması yapacağımız yerde ne gibi etkinlikler planladığımız anlamına gelmektedir (Goodnough, 2011). Daha sonrasında, problemi incelemek için gerekli olacak kaynakları belirlemek önemlidir. Bunun için var olan alan yazın ve veriler faydalı olabilir. Meslektaşların görüşlerinin alınması da problem çözmeye yol gösterici olabilir. Üniversite çalışanları ile ortaklaşa çalışmak ve daha önce eylem araştırması deneyimi olanların yardımları da eylem araştırmasında önemlidir (Creswell, 2012).

Eylem araştırmasında, veri toplamadan önce bir strateji belirlenir. Araştırmanın kaç kişi üzerinden yapılacağı, verileri kimin toplayacağı, kimlere ulaşılacağı ve bu kişilerden ne gibi bir destek bekleneceği önceden belirlenmelidir (Creswell, 2012). Eylem planının bir parçası da araştırma sorularına cevap bulacak veri toplama yöntemlerinin seçilmesidir (Goodnough, 2011). Eylem araştırmasında araştırma desenleri nitel, nicel ya da deneysel olabilir (Costello, 2003). Bunun yanı sıra çoğunlukla nitel veri toplama yöntemleri kullanıldığı görülmektedir. Veriler çoğunlukla çoklu yöntemlerle toplanır. Eyleme geçmek için ihtiyaç duyduğumuz bilgiye göre veri toplama yöntemi değişecektir (Taylor, 1994). Veri toplama yöntemleri 3 ana başlık altında toplanmaktadır (Bkz. Şekil 2.). Bunlar; deneyimleme (gözlem becerilerimizi kullanarak), soruşturma (diğerlerine inanç, fikir, düşünce ve deneyimlerini sorarak) ve incelemedir (belge ve eserleri referans alarak) (Creswell, 2012; Goodnough, 2011).

Şekil 2. Eylem Araştırması Veri Toplama Tekniklerinin Sınıflandırılması (Creswell, 2012; Goodnough, 2011)

Deneyimleme yoluyla veri toplamada öğretmen araştırmacı katılımcı gözlem, aktif gözlem ya da pasif gözlem yoluyla veri toplayabilir. Gözlemci bağlamın bir parçası ise katılımcı gözlem yapıyorken, gözlemcinin dışardan olan biteni izlediği gözlem biçimine ise pasif gözlem denir. Gözlemleri kaydederken öğrenci konuşmaları transkripsiyonu yapılabileceği gibi, bir grup öğrencinin etkileşimi de tanımlanabilir. Bogdan ve Biklen (2007) bir eğitim ortamında gözlem yaparken kullanılacak sorulara detaylı bir liste vermişlerdir. Bu listede okul çevresi (fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel), insanlar (öğretmenler, diğer personel, personel ve öğrencilerin iletişimi, öğrenciler, yöneticiler, ebeveynle) öğrenme ortamı (öğrenme durumu, öğrenci-öğretmen ilişkisi, disiplin ve kontrol) üzerine gözlem yaparken sorulabilecek sorular yer almaktadır. Burada önemli olan gözlemin özenli bir şekilde yapılandırılması ve araştırma sorusuna uygun bir şekilde seçilmesidir. Yapılacak olan gözlemlerin yeri, sıklığı ve süresi eylem araştırmasını planlarken netleştirilmelidir (Goodnough, 2011).

Veri toplama yöntemlerinin toplandığı diğer bir başlık *soruşturma*dır. Gayri resmi mülakat, yapılandırılmış resmi mülakat, ölçekler, davranış ölçekleri ve standartlaştırılmış testler veri toplamak için kullanılabilir. Görüşme yoluyla kişilerin inanç ve bakış açılarına yönelik derinlemesine bilgi edinilebilir (Goodnough, 2011).

Eylem araştırmasında *inceleme* yoluyla verilerin toplanması ise arşiv dokümanları, dergiler, haritalar, ses kayıtları, eserler ve saha notları kullanılabilir. Okulda doğal bir şekilde oluşan pek çok kaynak vardır. Disiplin belgeleri, devamsızlık çizelgeleri, sınav notları, standartlaştırılmış testler ve toplantı tutanakları bunların bazılarıdır. Öğrencilerin çizimleri de önemli bir kaynak olarak eylem araştırmalarında kullanılmaktadır (Goodnough, 2011).

Verilerin toplanması ile onlara anlam verme süreci olan tanımlama, analiz ve yorumlama süreçleri de başlamış olur. (Goodnough, 2011). Detaylı bir araştırma günlüğü, eylem araştırmasında hayati bir önem taşır. Özellikle “neyin ne zaman” olduğunun takibi için önemlidir (Taylor, 1994). Eylem araştırmasında verilerin analizi oldukça zorlu bir süreçtir. Araştırmanın başında ortaya atılan sorulara cevap bulabilmek için, bu evre de eleştirel bir bakış açısına sahip olmak önemlidir (Goodnough, 2011). Hatta, projenin uygulamasının başlamasıyla birlikte veri analizine de başlanmalıdır. Bu süreçte ham veri düzenlenir ve organize edilir. Veri analizi için farklı yollar olmasına rağmen, takip edilecek bir formül yoktur (Goodnough, 2011).

Goodnough (2011) verilerin analizinde öncelikle verilerin organize edilmesinin öneminden bahseder. Farklı kaynaklardan toplanan verilerin dikkatlice gözden geçirilmesi gerekecektir. Verilerin ne zaman, hangi yollarla ve ne çeşit veriler olduğunu içeren bir araştırma etkinlik günlüğü tutmak faydalı olacaktır. Örneğin, bir sınıftaki 20 öğrenciden, belli bir tarihte, Fen ve Teknoloji Dersinde teknoloji ile öğretim konusunda öğrencilerin deneyimlerini inceleyen bir anket uyguladığını kaydedersiniz. Verilerin yorumlanması analiz edilen verinin eylem planında kullanılması için önemlidir. Bu yüzden, veri analizini idare edebilecek boyutlarda tutmak önemlidir, ki böylece bir eylem planı oluşturmak için kullanılacak bilgi elde edilebilsin (Creswell, 2012). Her ne kadar eylem araştırmasının amacı bizim şu an ki uygulamamızı iyileştirmek olsa da araştırmanın sonuçlarını diğer insanlarla paylaşmak da oldukça önemlidir (Goodnough, 2011).

Eylem araştırmasında verilerin analizi oldukça zorlu bir süreçtir. Araştırmanın başında ortaya atılan sorulara cevap bulabilmek için, bu evrede eleştirel bir bakış açısına sahip olmak önemlidir. Katılımcıların yerel bilgisini kullanmak kadar, onları eleştirel düşünme konusunda teşvik etmek de sürece dahildir. Öte yandan her ne kadar problem tanımlama, analiz, müdahale ve geri bildirim süreçlerinin tamamına katılımcıların dahil edilmesi gerekse de, uygulamada, özellikle gençlerle yapılan çok az eylem araştırmasında veri analizi sürecine katılımcılar dahil edilmektedir (Foster- Fishman, vd., 2010).

Sonuç

Eylem araştırması, sadece bilgi üretmeyi değil, üretilen bu bilgiyi yerel düzeyde somut bir dönüşüme dönüştürmeyi hedefleyen dinamik bir metodolojidir. Kurt Lewin’in öncülüğünde başlayan bu süreç, yıllar içerisinde geleneksel araştırmanın mesafeli araştırmacı figürünü, sürecin içine dahil olan bir kolaylaştırıcıya dönüştürmüştür. Bu çalışmada ele alındığı üzere, eylem araştırması akademik teori ile gündelik hayatın pratik bilgeliği arasında köprü kurarak sosyal adaleti ve demokratik katılımı teşvik eder.

Makale boyunca detaylandırılan süreçler göstermektedir ki; eylem araştırmasının gücü, esnek yapısından ve katılımcıları pasif birer araştırma nesnesi olmaktan çıkarıp aktif özneler haline

getirmesinden kaynaklanmaktadır. Odak noktasının belirlenmesinden eylem planının oluşturulmasına ve veri analizine kadar her aşama, hiyerarşiyi sarsan ve güç dengesini yerel topluluk lehine değiştiren bir potansiyel taşır. Özellikle eğitim, sağlık ve sosyal hizmet gibi alanlarda, statükoyu sorgulayan ve yaparak öğrenme ilkesini benimseyen bu yaklaşım, kronikleşmiş sosyal sorunların çözümünde hayati bir rol oynamaktadır

Sonuç olarak eylem araştırması, bilimsel dergilerde yayın yapma hedefinin ötesine geçerek; değişimi bizzat sahada, yerel paydaşlarla birlikte gerçekleştirmeyi amaçlar. Araştırmacının akademik birikimi ile toplumun yaşanmışlık deneyimini harmanlayan bu model, toplumsal dönüşümün yukarıdan aşağıya emirlerle değil, içeriden ve katılımcı bir dahliyetle gerçekleştiğinde daha etkili ve kalıcı olacağını kanıtlamaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmaların, özellikle dezavantajlı grupların sesini duyurmada ve yerel düzeyde sosyal refahı artırmada eylem araştırmasının sunduğu bu özgürleştirici ve güçlendirici çerçeveyi daha geniş bir ölçekte kullanması büyük önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Bargal, D. (2008). Action research: A paradigm for achieving social change. *Small Group Research*, 39(1), 17-27.
- Bogdan, R.C. ve Biklen, S.K. (2007). *Qualitative Research for Education: An Introduction to Theories and Methods, 5th Edition*. Boston, MA: Pearson.
- Creswell, (2012). *Educational Research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. 4th ed. Boston, MA: Pearson.
- Corey, S. M. (1954). Action research in education. *The journal of educational research*, 47(5), 375-380.
- Costello, P.J.M.(2003). *Action research*. New York, NY: Continuum.
- Foster-Fishman, P. G., Law, K. M., Lichty, L. F., ve Aoun, C. (2010). Youth ReACT for social change: A method for youth participatory action research. *American journal of community psychology*, 46(1), 67-83.
- Glassman, M., Erdem, G., ve Bartholomew, M. (2013). Action research and its history as an adult education movement for social change. *Adult Education Quarterly*, 63(3), 272-288.
- Goodnough, K. (2011). *Taking action in science classrooms through collaborative action research: A guide for educators*. Rotterdam, The Netherlands: Sense Publishers.
- Greenwood, D. J., ve Levin, M. (2007). *Introduction to action research: Social research for social change* (2nd ed.). SAGE publications.
- Gustavsen, B., Hansson, A., ve Qvale, T. U. (2008). Action research and the challenge of scope. *SAGE handbook of action research: Participative inquiry and practice*, 63-76.
- Hart, F., ve Bond, M. (1995). *Action research for health and social care: A guide to practice*. McGraw-Hill Education (UK).
- Kemmis, S. ve McTaggart, R. (Eds) 1988), *The Action Research Planner* (3rd ed.). Deakin University Press, Geelong, Victoria.
- Kemmis, S. ve McTaggart, R. (2005). Participatory action research. In N.K. Denzin ve Y.S. Kemmis, S., McTaggart, R. ve Nixon, R. (2014). *The Action research planner: Doing critical participatory action research*. Springer.
- Leite, S. (2025). Action Research for Transformative Climate Change Education: Rethinking Sayings, Doings, and Relatings at One Canadian School. *The Canadian Journal of Action Research*, 25(3), 43-69.
- Lewin, K. (1946). Action research and minority problems. *Journal of social issues*, 2(4), 34-46.
- Lykes, M. B., ve Mallona, A. (2008). Towards transformational liberation: Participatory and action research and praxis. *The Sage handbook of action research: Participative inquiry and practice*, 106-120.
- Meyer, J. (2004). Action research. In *Studying the organisation and delivery of health services* (pp. 184-199). Routledge.
- Pettit, J. (2010). SSRC| Learning to do Action Research for Social Change. *International Journal of Communication*, 4, 8-8.

Reason, P. ve Bradbury, H. (2008). *The Sage Handbook of Action Research: Participative Inquiry and Practice*. (2nd. ed.). London, UK: Sage Publications.

Swantz, M. L. (2008). Participatory action research as practice. *The Sage handbook of action research: Participative inquiry and practice*, 31-48.

Taylor, M. (1994). Action research. In P. Banister, E. Burman, I. Parker, M. Taylor & C. Tindall (Eds.). *Qualitative methods in psychology: a research guide* (pp. 109-120). Philadelphia, PA: Biddles

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Toplumsal Politika Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.